

Gejza Horák: Moja druhá domovská obec (úryvok)

Na bystrickom učiteľskom ústave vtedy začal riadiť náš známy jazykovedec Dr. Ján Mihál, ktorého som si vážil ako verného Slováka a potom uctil ako zbrataného kolegu. Pár dní po príchode do Banskej Bystrice, keď sme sa už všetci utečenci boli ako - tak usadili, mi pán riaditeľ zvestoval povzbudzujúcu správu: "Telefonoval mi Váš pán brat, že je - počkajte kde ... , vari v Helpe farárom. "To bolo voľačo pre mňa! - Ved' o tom vy, milí priatelia, starí obyvatelia Pohorelej, viete oveľa viacej. Tá Hel'pa sa, pravdaže, do správy Dr. Mihala iba omylom zatárala. Dobrá zvesť - pre mňa blahozvesť, bola o Pohorelej.

Odvtedy, od zrelej (tvrdej) jesene 1938 sa v mojom živote veľmi dôrazne hlási a nástojčivo ohlasuje priamo i v ozvenách i Pohorelá, vaša dedina pod Orlovou, dvojníčkou povestnej Kráľovej hole. Moja rodná obec živorila, dočasne zahriaknutá pod okosierkovaným klobúkom krutého horthyovského žandára. (Videl som dvoch pod bodákmi hneď na druhý deň, čo k nám vtrhli nevolaní).

Ale na rodnú obec, na naše odtrhnuté kraje a rodákov, ktorí tam zostali, sme nezabúdali. Spievali sme im aj sebe s pevnou nádejou: Bratia buďte verní nám, krásnym verte nádejam, nový život zjasá, vrátite sa zasa -dá Boh sám.

Nemal som úradne platnú domovskú obec, a tak sa ňou stala Pohorelá - obec, kde som strávil tri roky medzi žičlivými robotnými Horehroncami a v práci s ich deťmi. Prišiel som k vám priatelia, z podpolianskej Detvy. No pod Sládkovičovu Poľanu som ledva nazrel, zimoval som u Vás, pod nízkotatranskými hoľami. Ako doklad o tom, že som si Pohorelú vyvolil za druhú domovskú obec (a v čase, keď som sa v nej pohyboval v úlohe učiteľa a kantora, bola vlastne jediná), môže poslúžiť napríklad aj to, že mi môj starší priateľ Rudolf Maruška, miestny notár, vyhotovil a vydal úradné potvrdenie potrebné na odklad vojenskej služby.

Po piatich rokoch sa nám moja pôvodná domovská obec spolu aj s odčesnutým juhom vrátila. Znova nadobudla právo na mňa a okrem iného aj povinnosť dávať mi o tom platné úradné osvedčenia. Ale ani potom som svoju druhú domovskú obec nevytlúčil z okruhu svojich povinností. Vďačnosť, že ma pritúlila, som čiastočne (ale najvýraznejšie) splatil knižnou monografiou u Nárečie Pohorelej. A to ostatné, menšie, nenápadnejšie - hádam by mohli doplniť vaše spomienky na to, ako som vo svojom parobskom veku chodil ho vrškom a dolu vašou dlhou dedinou nad Hronom a zapisoval si do pamäti i na papier, čo som na týchto výskumných prechádzkach videl a začul.

Rád sa sem k Vám, do druhej svojej domovskej obce, vraciam. - Ta, kde ma volávali a čakali dobrí priami ľudia, salaš na holi s ovcami a kolibou, s bačom i spievajúcimi valachmi, ale aj Krivý diel, kde rástavali hríby atď.-atď. a moje výlety pod hole i na ne mali východiskový stan v drevenici pani Kalmanovej